

RECENZJA

ROZPPAWY DOKTORSKIEJ

PT. Imigranci z Ukrainy w Polsce – wyzwania, szanse, zagrożenia i ryzyko adaptacji w kontekście funkcjonowania polityki społecznej na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2014-2022

AUTORKA: mgr Paulina Chmielecka

1. ZNACZENIE PODEJMOWANEGO TEMATU DYSSERTACJI DOKTORSKIEJ ORAZ OCENA JEGO INNOWACYJNOŚCI NAUKOWEJ

Przekazana do oceny dysertacja doktorska została skoncentrowana na prezentacji wyników badań odnoszących się do problematyki polityki migracyjnej państwa polskiego w kontekście najpoważniejszego zagrożenia migracyjnego jakim był napływ uchodźców z Ukrainy. Doktorantka zdecydowała się na przebadanie tej polityki w dwóch zasadniczych kontekstach tj. procesu adaptacji imigrantów w ramach prowadzonej polityki społecznej na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz wpływu środowiskowych uwarunkowań na sam proces adaptacji oraz poczucie bezpieczeństwa Ukraińców przebywających na terenie tego województwa. Bez wątplenia kwestie te nie są objęte szerokim zakresem badań zarówno w kontekście ogólnokrajowym jak i lokalnym. W dodatku problem integracji społecznej uchodźców wojennych jak i migrantów ekonomicznych napływających do państwa w znacznej

liczbie powinien podlegać nie tylko procesowi monitoringu, jak to czyniło w omawianym okresie państwo polskie. Powinno być przedmiotem kompleksowej polityki migracyjnej zakładającej prowadzenie efektywnych działań asymilujących oraz niwelujących poczucie zagrożenia zarówno obywateli polskich jak i samych migrantów. Tylko te dwa czynniki powodują, że dysertacja doktorska odnosząca się do tej problematyki w skali mikro – czyli województwa odnosi się do istotnego i nieprzebadanego problemu badawczego.

Podsumowując ocenę zasadności sformułowanego tematu dysertacji recenzent stwierdza, że zaproponowany przez mgr Paulinę Chmielecką koncept oraz przyjęty do rozwiązania problem badawczy są istotne z punktu widzenia kształtowania polityki państwa jak i samego wyzwania badawczego. Recenzent uważa również, że podjęty przez Doktorantkę problem badawczy jest wart rozwiązania w ramach dysertacji doktorskiej gdyż dotyczy istotnej poznawczo i nieprzebadanej problematyki istotnej dla kreowania polityki państwa. Jego rozwiązanie przyczyni się zarówno do poszerzenia stanu wiedzy jak i stworzenia płaszczyzny dyskusji nad wdrożeniem praktycznych rozwiązań na szczeblu administracji państwowej i samorządowej.

1. OCENA METODOLOGICZNA

Rozprawa została bardzo dobrze skonstruowana pod względem metodologicznym. Składa się ze Wstępu, pięciu rozdziałów: teoretycznego (Rozdział I), metodologicznego (Rozdział II) dwóch rozdziałów o charakterze analityczno-empirycznym (Rozdziały III i IV) oraz rozdziału stricte eksperckiego, zawierającego autorski model strategii operacyjnej oraz rozwiązania instytucjonalnego dla realizacji tej strategii (Rozdział V). Dysertację wieńczy Zakończenie będące ogólnym podsumowaniem badań. Sposób konstrukcji poszczególnych rozdziałów umownie określonych jako „badawcze” (rozdziały II-V) i zawarte w nich treści stwarzają trudność w określeniu który z nich jest najlepszą pod względem merytorycznym częścią dysertacji. Są opracowane na wysokim poziomie merytorycznym a wyprowadzone wnioski poparte rzetelnymi badaniami przeprowadzonym w oparciu o dobrze skonstruowane założenia badawcze i przy wykorzystaniu właściwie dobranych metod i technik badawczych.

Przechodząc do oceny elementów struktury dysertacji recenzent uznaje, że konstrukcja Wstępu jednoznacznie uzasadnia potrzebę podjęcia badań nad zaproponowanym problemem badawczym oraz jego zakres przedmiotowy. Tak samo ocenia uzasadnienie dotyczące

konstrukcji dysertacji i zakresu tematycznego poszczególnych rozdziałów oraz konstrukcje poszczególnych rozdziałów, które tworzą – dobrze powiązane – zamknięte części dysertacji poświęcone konkretnym mikro-problemom badawczym.

Analiza treści rozdziału pierwszego pozwala na konkluzję iż jest on udaną prezentacją problemu jakim jest współczesna migracja. Przede wszystkim jednak jego treść pozwala na zarysowanie zjawiska jakim była migracja Ukraińców do Polski w przyjętym okresie oraz jaka była specyfika działań podejmowanych wobec tej ludności. Zaletą tej części dysertacji jest ujęcie tego problemu nie tylko w kontekście prowadzonej polityki asymilacyjnej jako takiej ale także przy uwzględnieniu problematyki poczucia bezpieczeństwa jednostki ludzkiej (człowieka). W rozdziale pierwszym (podrozdział 1.5) dokonano także próby osadzenia dysertacji w dyscyplinie nauki o polityce i administracji poprzez wykazanie faktu uwzględnienia uwzględnienie w przedmiocie badań oraz podejściu badawczym metodologii przypisywanej tej dyscyplinie nauki. Oceniam jego treść jako nieśmiała próbę uzasadnienia zastosowanego podejścia badawczego, dobrze że kwestie te zostały w sposób pełny zaprezentowane w rozdziale metodologicznym.

Treści rozdziału drugiego (Założenia metodologiczne) pozwala na konkluzję, iż jest on skonstruowany wręcz wzorcowo. Dylemat przed jakim staje recenzent to pytanie czy analizować treść rozdziału, omawiać jego poszczególne fragmenty czy też uznać że jest to opracowanie kompletne, prezentujące przyjęte podejście badawcze. Uważam, że jakość merytoryczna tego rozdziału pozwala zastosować ostatniego ze wskazanych podejść przy równoczesnym wykazaniu, że w jego treści:

1. dobrze ukazano kontekst problemu badawczego;
2. uzasadnienie potrzeby podjęcia badań jest przekonujące i bardzo dobrze uzasadnione danymi empirycznymi oraz analizą istniejącego (wybranego) dorobku naukowego w tym zakresie;
3. sposób określenia przedmiotu oraz celów badań nie budzi zastrzeżeń, może nadmiernie usiłowano je osadzić w myśli teoretycznej przywołując poglądy kilku Badaczy zamiast przystąpić do formułowania przedmiotu i celów badań w oparciu o i wybrane podejście teoretyczne;
4. problem badawczy jest sformułowany jednoznacznie i w pełni koresponduje z przyjętym celem badawczym;
5. szczegółowe problemy badawcze i hipotezy cząstkowe są dobrze sformułowane i wynikają z problemu głównego, przyjęte hipotezy cząstkowe są poprawnie sformułowane i ukazują zaplanowany przebieg badań;

6. wykazane zmienne i przyjęte wskaźniki są właściwie dobrane i – dodatkowo – dobrze skorelowane z jednoznacznie wyeksponowanymi ograniczeniami badawczymi;
7. metody, techniki i narzędzia badawcze dobrane prawidłowo (uwaga dotycząca podrozdziału 2.6 w zakresie ich omówienia taka sama jak w pkt.3.);
8. opis organizacji i przebiegu badań jest wręcz wzorcowy.

Pewne słowa krytyki recenzent kieruje do części rozdziału dotyczącego uzasadnienia podjęcia badań wskazując na brak krytycznej oceny literatury. Dorobek dotyczący problemów współczesnej migracji i asymilacji jest bogaty i należałoby go omówić wykazując przy tej okazji *novum* podjętego problemu badawczego. Nie wpłynęłoby to na pewno na objętość dysertacji, zwłaszcza że można byłoby z powodzeniem usunąć akapity ukazujące myśl teoretyczną metodologów. Zwłaszcza, że wykaz najważniejszych pozycji wykorzystywanych w procesie badań został – niejako mimochodem – zaprezentowany w części prezentującej wykorzystywane metody badawcze.

Pozostałe rozdziały mają charakter empiryczny i są skonstruowane prawidłowo. Ich układ, treść jak i zastosowane podejście badawcze pozwalają na rozwiązanie wskazanych przez Doktorantkę we wprowadzeniu mikro-problemów (pytań) badawczych. Natomiast oceniając Bibliografię należy podkreślić jej objętość i więcej niż poprawny sposób wykorzystania zgromadzonego materiału badawczego. Recenzent ma świadomość iż istnieją i są wykorzystywane różnorodne podejścia do budowy struktury Bibliografii, jednakże uznaje że najważniejsze jest – pomimo wszystko – stosowanie podziału wg zasady: akty prawne, dokumenty, literatura przedmiotu (opracowania zwarte, artykuły) i netografia. Ale to sugestia a nie uwaga.

2. OCENA MERYTORYCZNA

Przechodząc do oceny merytorycznej dysertacji (rozdziałów empirycznych) wskazać należy na ich kompleksowość, umiejętne powiązanie poszczególnych treści z rozdziałem teoretycznym oraz widoczne stosowanie – zapowiedzianego w Rozdziale II – podejścia badawczego a także wymienionych w tym rozdziale metod i technik badawczych. Rozdział III jest w całości poświęcony omówieniu prowadzonej polityki społecznej wobec Ukraińców, a w zasadzie praktycznej realizacji procesów adaptacyjnych. W części teoretycznej rozdziału Doktorantka określiła czym jest proces adaptacji społecznej w całości kształcie prowadzonej przez aparat administracyjny danego szczebla polityki społecznej. W prezentacji tej uwzględniła

zarówno potrzeby jednostki ludzkiej (w oparciu o tzw. Piramidę Masłowa) jak i problematykę poczucia bezpieczeństwa osoby poddanej procesowi adaptacji społecznej. Została ona zaprezentowana w formie omówienia sposobu postrzegania zjawiska dyskryminacji. W dalszej części rozdziału w sposób pełny zaprezentowano teoretyczne podejście do organizacji i funkcjonowania systemu polityki społecznej. Nie mam zastrzeżeń do tego omówienia, a jego treść w pełni koresponduje z podrozdziałem prezentującym działania podejmowane wobec migrantów z Ukrainy w wybranych jednostkach administracji terenowej. Szkoda że nie wyjaśniono zasad dobru tych jednostek. Ważnym elementem tego rozdziału jest podrozdział 3.5, w którym zaprezentowano ogólną, ale jednak ocenę, społecznego odbioru tych działań.

Za najważniejszą część dysertacji recenzent uznaje rozdziały IV i V. Treść i konstrukcja rozdziału czwartego – poza zawartością merytoryczną – dowodzi że dysertacja jest pracą jednoznacznie ułożoną w dyscyplinie nauki o polityce i administracji z wykorzystaniem elementów podejścia badawczego tożsamego z problematyką mieszczącą się w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie (poczucia bezpieczeństwa człowieka i analizy z wykorzystaniem podziału na szanse, wyzwania, zagrożenia i ryzyka). Badania nad procesem adaptacji migrantów z Ukrainy zostały bowiem skorelowane na prezentacji szans, wyzwań, zagrożeń i ryzyka dla tego procesu (-ów) oraz – co ważniejsze – dla prowadzonej polityki społecznej. Wykorzystanie tych elementów uznaje za zasadne, zwłaszcza że nie dominują one w procesie badawczym, a jedynie uzupełniają proces badawczy.

W procesie ocenie Rozdziału IV recenzent ponownie stanął przed dylematem czy omawiać poszczególne elementy tej – bardzo dobrze skonstruowanej – części dysertacji czy też zawrzeć oceny ogólne. Merytoryczna wartość rozdziału pozwala na zastosowanie drugiego podejścia. Rozdział jest autorską oceną polityki asymilacyjnej prowadzonej na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego a jego celem nie jest dokonanie wyłącznie jej oceny ale także wykorzystanie uzyskanego materiału empirycznego do zaproponowania autorskiego modelu takiej polityki. Punktem wyjścia do prowadzonych analiz, co uznaje za podejście słuszne, jest ogólna ocena specyfiki wojewódzkiej polityki społecznej. Została ona dokonana w kontekście cech zawodowych migrantów z Ukrainy, co jest zabiegiem słusznym w kontekście treści Rozdziału III. Może trochę brakuje tu nawiązań do treści tego rozdziału, ale to też subiektywna ocena recenzenta. Zasadnicza treść rozdziału to badania opinii przeprowadzone za pomocą badania ankietowego. Sposób organizacji badań omówiono w rozdziale metodologicznym – i jak już podkreślono – nie budzi ono jakichkolwiek zastrzeżeń. Zestaw pytań ankietowych jest logiczny, wyniki dobrze zaprezentowane w formie wykresu i omówienia merytorycznego (zarówno wyników cząstkowych jak i całości badania). Wyniki te

i wyprowadzone z nich konkluzje zostały zweryfikowane z opiniami ekspertów zajmujących się problematyką adaptacji społecznej migrantów z Ukrainy z równoczesnym uwzględnieniem w tych opiniach kwestii istniejących uwarunkowań formalno-prawnych. Podrozdział ten uzupełnia wyniki badania ankietowego (oczekiwania i potrzeby vs. możliwości), szkoda że Doktorantka nie zdecydowała się na podsumowanie tych dwóch podrozdziałów w tej właśnie konwencji. Zamiast zaproponowała omówienie istotnego wyzwania w procesie adaptacji i niwelowanie poczucia zagrożenia migrantów w tym etapie pobytu w Polsce procesu komunikacji. W kontekście powyższej uwagi recenzent uznaje to rozwiązanie za akceptowalne, gdyż odnosi się do kwestii często pomijanej w badaniach nad procesem niwelowania poczucia zagrożenia bezpieczeństwa indywidualnego człowieka i jego percepcji oferty asymilacyjnej lub adaptacyjnej.

Rozdział V jest autorską koncepcją modelu polityki adaptacyjnej kierowanej do migrantów z Ukrainy. Pod względem metodologicznym jest zbudowany prawidłowo w oparciu o zasadnicze metody budowy strategii operacyjnej. W poszczególnych etapach jej budowy wykorzystano zgromadzone w poprzednich rozdziałach empirycznych dane i inny materiał badawczy. Został on bardzo dobrze wykorzystany w procesie określenia celów strategicznych i operacyjnych oraz grup docelowych. Pozwoliło to na zaprezentowanie modelu działań – zaproponowanego jako wojewódzka instytucja wiodącej – Centrum Konsultacyjno-Adaptacyjnego. W tym modelowym rozwiązaniu brakuje mi natomiast poruszenia kwestii ewaluacji przyjętej strategii działania. Doktorantka powinna wskazać przynajmniej metody ewaluacyjne jakie proponuje zastosować. W zasadzie jest to jedyna uwaga recenzenta do treści Rozdziału V. Merytoryczną część dysertacji kończy Zakończenie będące klasycznym podsumowaniem prowadzonych badań. Jest dobrze skonstruowane, Doktorantka odnosi się w nim do przyjętych założeń badawczych oraz podsumowuje przebieg procesu badawczego.

Podsumowując część merytoryczną recenzent stwierdza, że praca jest autorskim opracowaniem o charakterze analitycznym z cechami opracowania aplikacyjnego. Doktorantka przeprowadziła proces analityczny uzyskanego materiału badawczego w sposób pozwalający nie tylko na ocenę szans i ryzyka procesu asymilacji migrantów z Ukrainy czy zagrożeń poczucia ich bezpieczeństwa w trakcie tego procesu, ale także zaproponowała konkretny model działania instytucji zajmującej się procesem asymilacji. Jest to niewątpliwie wkład w rozwój nauki.

3. OCENA FORMALNA

Recenzowana praca zawiera 265 stron, wliczając w to bibliografię i załączniki. Część merytoryczna to natomiast 215 stron. Jest napisana tzw. żywym językiem, ubarwiającym tok narracji. Oparta jest na dobrze wykorzystywanym materiale, w tym źródłach prymarnych, literaturze przedmiotu oraz dobrze prowadzonych badaniach empirycznych. Doktorantka udowodniła, że posiada zarówno zdolności analitycznej, jak i umiejętności wnioskowania, prezentacji i trafnej oceny mikro-problemów badawczych, łącznej ich interpretacji oraz oceny. Zawarte w dysertacji wykresy i tabele są właściwie wkomponowane w tekst przekazu i ułatwiają zrozumienie prezentowanych kwestii. Uznaję, że jej poziom techniczny jest więcej niż poprawny,

Oceniając całość dysertacji recenzent stwierdza, że prezentowany materiał badawczy stanowi całkiem udane uwieńczenie pierwszego etapu aktywności Autorki na ścieżce kariery naukowej. Pomimo, że wniosłem uwagi do wyводу Pani mgr Pauliny Chmieleckiej to pod względem merytorycznym dysertację oceniam pozytywnie. Podkreślam zwłaszcza wagę zebranego materiału empirycznego w procesie badania opinii jak i zaproponowany model działania instytucji odpowiedzialnej za proces asymilacji społecznej. Ważnym jest także uwzględnienie kwestii indywidualnego poczucia bezpieczeństwa i potrzeb w tym zakresie samych asymilowanych. Recenzent uznaje, że praca, a zwłaszcza rozdziały IV i V mają walor aplikacyjny zarówno w kontekście wyników badania ankietowego jak i autorskiej propozycji rozwiązania modelowego i powinna być przedmiotem zainteresowania instytucji państwowych jak i władz samorządowych.

KONKLUZJA KOŃCOWA

Uznaję, że zaprezentowania mi do oceny dysertacja autorstwa Pani mgr Pauliny Chmielewskiej spełnia ustawowe wymogi w zakresie procedur uzyskiwania stopnia naukowego doktora. Konstatacja ta pozwala mi na uznanie, iż recenzowana dysertacja doktorska odpowiada standardom i wymogom stawianym przez Ustawę o Stopniach i Tytułach Naukowych i złożenie wniosku o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Składam również formalny wniosek o rozważenie przez Radę Dyscypliny wyróżnienia ocenianej dysertacji.

